

תאריך לועזי

החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה: (שמות יב, ב)

החדש הזה לכם

כתב הרמב"ן כי כשם שזכירת יום השבת הוא במנותינו ממנה אחד בשבת ושני בשבת, כן הזכירה שביציאת מצרים במנותינו את החדש הראשון והשני והשלישי לגאולתנו, שאין המנין לשנה, שהרי תחילת שנותינו מתשרי, דכתיב (להלן לד, כב) וחג האסיף תקופת השנה, וכתיב (שם כג, טז) בצאת השנה, ואם כן כאשר נקרא לחדש ניסן ראשון ולתשרי שביעי, פתרונו ראשון לגאולה ושביעי אליה. וזה טעם ראשון הוא לכם, שאיננו ראשון בשנה, אבל ראשון לכם, שנקרא לו לזכרון גאולתינו.

שמות החדשים עלו מבבל

עוד כתב הרמב"ן כי כבר הזכירו רבותינו זה הענין, ואמרו שמות החדשים עלו עמנו מבבל (ירושלמי ר"ה א, ב. וכן בב"ר מח, ט) כי מתחילה לא היו להם שמות אצלנו, והסיבה בזה, כי מתחילה היה מנינם זכר ליציאת מצרים, אבל כאשר עלינו מבבל ונתקיים מה שאמר הכתוב (ירמיה טז, יד - טו) ולא יאמר עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את בני ישראל מארץ צפון, חזרנו לקרא החדשים בשם שנקראים בארץ בבל, להזכיר כי שם עמדנו ומשם העלנו הש"י. כי אלה השמות ניסן אייר וזולתם שמות פרסיים, ולא ימצא רק בספרי נביאי בבל (זכריה א, ז. עזרא ו, טו. נחמיה א, א) ובמגילת אסתר (ג, ז). ולכן אמר הכתוב בחדש הראשון הוא חדש ניסן, כמו הפיל פור הוא הגורל (שם). והנה נזכיר בחדשים הגאולה השנית כאשר עשינו עד הנה בראשונה, עכ"ל.

וכתב בבני יששכר (מאמרי ניסן א, ו) כי בוודאי שמות החדשים התקבלו אף הם מסיני, שהרי נזכרו שמות אלו בתרגום, והתרגום נתקבל בסיני כידוע. אלא שהיו בבחינת תורה שבע"פ, שהרי התרגום הוא בבחינת תורה שבע"פ, ולא ניתנה ליכתב בכתב עד בואם לבבל.

נצחיות המצוות

והנה הרמב"ם בפיה"מ (סנהדרין, י) מונה את י"ג עיקרי האמונה, ובעיקר התשיעי כתב וז"ל ויסוד התשיעי הוא שזו תורת משה לא תבטל, ולא תבוא תורה מאת ה' זולתה, ולא יתוסף בה ולא יגרע ממנה לא בכתוב ולא בפירוש, אמר לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו, עכ"ל.

ובספר העיקרים (ג, יד) הביא דברי הרמב"ם הללו, וכתב וז"ל סמך הרב העיקר הזה על הנזכר בתורה לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו (דברים יג, א), וביאר הטעם בספר המורה לפי שהדבר השווה והשלם אי אפשר להוסיף עליו ולא לגרוע ממנו שלא יפסד השווי והשלמות ההוא, ולפי שהיתה התורה תמימה כמו שהעיד עליה הכתוב באמרו תורת ה' תמימה (תהלים יט, ה) אי אפשר שתשתנה בשום זמן, זהו תורף דבריו בזה הענין במקומות רבים.

ביסוד איסור בל תוסיף

אך כתב בספר העיקרים וז"ל דברי הרמב"ם בזה צריכין עיון גדול, מהיכן יצא לו לרבינו ז"ל השורש הזה, כי אף על פי שהשורש הזה יקר הערך מאד, אם קבלה היא נקבל אותה בסבר פנים יפות ואם לדין יש תשובה, כי מה שנאמר בתורה לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו לא בא להזהיר על כלל מצוות התורה אלא על תכונת עשייתן בלבד, ובא להזהיר שלא נבדה מלבנו ולא נלמוד מעובדי עבודה זרה לעשות תוספת או גרעון בתואר עשיית המצוה בהיותנו חושבים שזה הגדלה לשם יתברך, עכ"ל.

[זה נגד דברי הרמב"ן שב"ת כולל גם בדה מצוהמלבו כירבעם]

שינוי במינוי החדשים

עוד כתב (שם, טז) וז"ל וכן מצינו בימי עזרא שבטלו מנין החדשים מניסן, שהיו מונין כן כפי משפטי התורה, לפי

שכתוב החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה (שמות יב, ב), והיא מצוה ראשונה שנצטוו ישראל, כי אף על פי שתשרי ראש השנה למנין שנות העולם כמו שאמר הכתוב וחג האסיף תקופת השנה, וחג האסיף בצאת השנה (שמות כג, טז) וממנו מונין לשמיטין וליובלות, צוה תורה למנות מנין החדשים מניסן בכל חשבונותיהם, לפי שאז יצאו ישראל ממצרים והיתה תחלת צמיחת האומה, וכן תמנה היא גם כן כל חשבונותיה מניסן, ויהי בשנה השנית בחדש השני בעשרים בחדש, בחדש השלישי וגו', ואין לחדשים שמות במשפטי התורה, אבל ראוי שיהיה שמם שני שלישי רביעי חמישי ששי שביעי לניסן זכר ליציאת מצרים, וזהו שאמר הכתוב ראשון הוא לכם לחדשי השנה, כלומר למנין החדשים תמנו מניסן אף על פי שלמנין שנים ראוי למנות מתשרי כמו שאמרנו.

וכן עשו דבר אחר זכר לגאולה השנית, והוא שהניחו מלמנות מנין החדשים מניסן כמו שהיו רגילין למנות זכר ליציאת מצרים, וחזרו למנות מנין אחר לחדשים. וזהו שאמרו רבותינו ז"ל שמות החדשים עלו עמהם מאשור, כלומר שהיו מונין החדשים בשמותם תשרי מרחשון כסליו כמו שהיו מונין אותם באשור זכר לגאולה השנית ולא שני שלישי רביעי כאשר בתחלה, וכן כתב הרמב"ן ז"ל בפרשת בא אל פרעה.

ונראה מזה כי הם הבינו שציווי מנין החדשים היה זמני, רוצה לומר כל עוד שתמיד הגאולה ההיא, אבל אחר שגלו שנית ונגאלו משם ונצטוו על ידי ירמיה לא יאמר עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפון וגו' (ירמיהו כג, ז), ראו להניח המנין הראשון שהיה זכר ליציאת מצרים וחזרו למנות מנין אחר מתשרי לשנות העולם, והשאירו שמות החדשים שעלו עמהם מאשור זכר לגאולה השנית, כי הבינו שציווי מנין החדשים מניסן היה זמני ולא ציווי נצחי אף על פי שלא נזכר בו זמן.

עוד כתב אף אנו נאמר כי מה המונע שלא נאמר שתבא דת אלהית מתרת קצת אסורים, כמו חלב ודם ושחוט חוץ, שנאסרו מתחלה כשיצאו ממצרים לפי שהיו שטופים בעבודת השדים והיו אוכלין על הדם ואוכלין החלב והדם, כמו שאמר הכתוב בשחוט חוץ ולא יזבחו עוד את זבחייהם לשעירים אשר הם זונים אחריהם (ויקרא יז, א), ואחר שנשתכח ענין אותה עבודה מן העולם ושבו כולם לעבוד את השם יתברך ובטל טעם האסור, אפשר לומר שיחזור ויתירנו, וכן דעת קצת מרבתינו ז"ל שאמרו בילמדנו ה' מתיר אסורים מתיר איסורין.

ועומד בזכרוננו כי מו"ר הגרא"ז עפשטיין זצ"ל טען דהרמב"ם ס"ל דלא מקרי שינוי, אלא דגדר המצוה היא למנות חדשים באופן שיהיה במינויים הללו זכר לגאולה. ועוד י"ל שהרי גם הרמב"ם בשורש ג' דן במצוות שאינן נוהגות לדורות, והרי העיקרים כתב שחזבו שהיה זמני.

כתב אשורית

ובתוך דבריו כתב, כי דבר נוסף שינוי ישראל בעלותם מבבל בכדי לעשות זכר לגאולה השנית, שהניחו כתב עברי ובחרו להם כתב אשורית זכר לכך שגלו אל אשור ונגאלו משם. וכן אמרו רבותינו ז"ל בתוספתא דמסכת סנהדרין, למה נקרא שמו אשורית שעלה עמהם מאשור, רבי אומר בכתב זה נתנה תורה לישראל וכו' ולמה נקרא שמה אשורית שמאשור בכתב.

ועוד דבגמ' בסנהדרין פרק כהן גדול (כא, ב) פירשו האמוראים דברי חכמים, שכך אמרו שם אמר רב חסדא אמר מר עוקבא בתחלה נתנה תורה לישראל בכתב עברי ולשון הקודש, כיון שעלו בני הגולה בימי עזרא ביררו להם כתב אשורי ולשון הקודש והניחו להדיוטות כתב עברי, כלומר לכותים שהיו דרין אז בארץ ישראל, קודם שעלו הם הניחו להם כתב עברי ולשון ארמי. הרי שהאמוראים הסכימו לכך שהכתב שבידינו כיום אינו כתב עברי.

מ"ם וסמ"ך שבלוחות

אלא שתמה על כך דהנה אמרו רבותינו (מגילה ג, א) מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדים, ומשמע דהתורה מתחילה היתה כתובה בכתב אשורית. וכתב לבאר דאפשר שאמרו כן לפי דעת רבי הסובר דהלוחות היו כתובים בכתב אשורית. או לפי שסברתם היא דהלוחות היו כתובים בכתב אשורית הגם שהכתב הנהוג באומה אז היה עברי.

עוד כתב דשם לא אמרו כן על מ"ם וסמ"ך שבידינו כיום, אלא דלפי שבכתב עברי שהלוחות היו כתובות בו היו המ"ם והסמ"ך סתומות או אותיות אחרות דומות למ"ם וסמ"ך כמו שהן בכתב אשורית שבידינו היום, אמרו כן. תדע שהרי רב חסדא שאמר מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדין הוא עצמו אמר שנשתנה הכתב, ושם מה

שאמרו וביררו להם כתב אשורי לא על כל הכתב אמרו כן אלא על קצתו, שלקחו ממנו והשאירו ממנו ונשארו מ"ם וסמ"ך סתומות כאשר היו בלוחות, ולקחו קצת כתב אשורית זכר לגאולה השנית, ואף על פי שאין זה נראה, עכ"ד.

וכבר הקשה כן הריטב"א (מגילה שם) על מימרא דר"ח דמ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדין, משמע דהוי מימרא דכולי עלמא, ואילו בסנהדרין אמרינן דאיכא מ"ד דהתורה ניתנה לישראל בכתב עברי ולשון הקודש, וחזרה וניתנה להם בימי עזרא בכתב אשורית, ואמרינן מאי אשורית שעלה עמהם מאשור שכתב הקודש הוא כתב בני אשור.

הלוחות נכתבו לכו"ע בכתב אשורית

עוד כתב הריטב"א וז"ל וזה תימה גדול שיהיה הכתב הזה המאושר שיש בכל קוץ וקוץ ממנו תלי תלים של הלכות יסודות התורה כתב של בני אשור ויהיו הלוחות מכתב עברי. ועוד בכתב עברי מה נס היה במ"ם וסמ"ך.

אבל ודאי אין ספק שזה הכתב הנקרא אשורית הוא כתב הקודש שבלוחות ועל שם כך נקרא קודש, וכן לשון הקודש, ומעולם לא נראה הכתב ההוא אלא בלוחות, אבל לשון הקודש כבר נודע לאבות ובני ישראל קודם מתן תורה ובו השם מדבר עם נביאיו וקדושי, ואעפ"כ מתוך תומת וקדושת הכתב ההוא באותן הימים לא היו כותבין אותו אפילו בספרים שכותב המלך או כל אחד ואחד לעצמו אלא היו כותבין אותו בכתב עברי.

וזהו שכשנגזר הארון שכתובים לאותיות מנצפ"ך, וכשגלו לאשור וידעו בני אשור כתב זה נטלוהו להם, או שהיה אצלם קודם לכן שנודע להם מספרי הקודש מלבד כתב שלהם, או שהיה להם וחמדו אותו, ובני ישראל הורגלו בו עמהם משם ואילך וזהו שעלה מאשור, ובימי עזרא ניתן להם לכתוב ס"ת ושאר כתובים וכדייקין מדכתיב וכתב הנשתון.

ורבי היה אומר שמעולם לא נשתנה ובכתב זה ניתנה תורה לישראל גם בספרי הקודש, ולמה נקרא שמו אשורית שמאושר בכתבו. ולקמן במכילתין קרי אשורי ללשון הקודש כדתנן (יז, א) והלועז ששמע אשורית יצא, והא ודאי דכו"ע לשון הקודש אינו של בני אשור, דהא אמרינן בירושלמי (שם) אשור לשון אין להם כתב יש להם, כלומר כתב יש להם משלהם אבל אין להם לשון אלא משל אחרים. א"נ ה"ק דכתב שלנו יש להם אבל לא לשון שלנו, ועל שם שהורגלו לכתוב לשון הקודש בכתב אשורית זה נקרא בלשון אשורית, וזה נ"ל נכון וברור.

ולפי זה אין במה ששינה עזרא את הכתב לכתוב ספרי תורה בכתב הקודש שום חדוש על התורה שהרי הכתב הזה כבר היה ידוע וניתן לנו בלוחות הברית, עכ"ל.

תאריך לועזי על המצבה

והנה במהר"ם שיק (יו"ד, קעא) נשאל אודות מצבה שהוקמה בלא רצון הגבאים דחברא קדישא, ונוסח המצבה נכתב בלשון עכו"ם, והתאריך נכתב כמנין אוה"ע ליש"ו הנוצרי. ועתה שאלתם בפיהם האם רשאי להשאיר מצבה שכזו, או שמא חובה עליהם לטוח את המצבה בטיט, [ובעיקר למחוק את התאריך הלועזי שנמנה ליש"ו הנוצרי]. או אפילו להשליכה אל מחוץ לבית הקברות.

תנצב"ה

והשיב על כך וז"ל ועל כאלו וכיוצא בהם אמר הפוסק בסוף ישעיה ורבים מישני עפר יקיצו אלה לחיי עולם ואלה לחרפה ולדיראון עולם, ולכך המנהג אצל בני ישראל לכתוב על המצבה תהא נפשו צרורה בצרור החיים להחיותו עם כל מתי עמך ישראל, ויש מקצרים והפירוש ידוע שהכל מרמז על עולם התחיה וחיי עולם.

אבל הכותבין בשאר לשונות שאין כותבין תנצב"ה, וגם אין כותבין להחיותו עם מתי כל ישראל, יש עליהם לומר שהם מהכת אשר לדיראון יקימו, והם מבזין את המת ומרמזין זאת במצבה ההוא שהוא בלשון לאומים שהיא תעמוד, וניצב ג"כ לחרפה ולדיראון עולם.

וא"כ הקרובים ושאר בני ישראל שאנו מצווים שלא לבזות מת, היה ראוי מצד המת עצמו לסלק המצבה ההיא שלא להוציא שם לע"ז עליה, וגם על הקבורים אצלו. ובלא"ה הרי אין אנו רשאים לשנות בתכריכין ושאר דברים הנוהגין, וצריכין אנו להלביש בין גדולים החשובים, ובין הפחותים בשווה. וא"כ ה"נ לענין המצבה כן.

ושם אלהים אחרים לא תזכירו

והוסיף עוד דמלבד ביזוי המת שבכתיבת המצבה בלשונם, בכתיבת התאריך למנין הנוצרים יש גם עבירה מדאורייתא. וז"ל והנה כל זה כתבתי על גוף הדבר מה ששינו לשון המצבה ללשון לע"ז, אבל מה שעשו עוד שכתבו מספר השנים כדרך החדשים ג"כ בלשון לע"ז זה עבירה כפולה ומכופלת, דמספר החדשים שלהם אינם מכוונים למספר בנ"י.

ומה שסיימו במספר השנים למספר הנוצרי לדעתי זה איסור דאורייתא, שהרי בתורה בפרשת משפטים נאמר ושם אלקים אחרים לא תזכירו, ואמרו חכמים וכן כתבו הפוסקים דאסור לומר לחבירו המתן לי בצד ע"ז פלונית, ומדנקט בלשון הפעיל תזכירו משמע שאפילו אינו מזכיר ממש ג"כ הוא בכלל איסור, והמונה במספרים נראה לפענ"ד דעובר באיסור ההוא על שם אלקים אחרים לא תזכירו, דנהי דתזכירו היינו בפה או בכתב לפי מאי שכתב המנ"ח, מ"מ כיון דע"י המנין עולה על הזכרון מחשבה נראה דאסור. דזיל בתר טעמא כמ"ש החינוך סי' פ"ו ופ"ז דלא ישמע על פיך וגם גרם אסור שע"ז ניזכר זמן של ע"ז.

וא"כ בני אדם ההולכים על הקברות וקוראים מה שכתוב שם, א"כ המצבה ההוא גורמת לכמה עבירות, וא"כ דבר שגורם עבירה וודאי ראוי להשליך חוצה, כמ"ש צא טמא תאמר לו שדבר שנעשה בו עבירה מאוס הוא למצוה, כמ"ש הלבוש באו"ח בסי' תרמ"ח, עכ"ל.

שמות שאין במשמעותם אלוהות

אולם בשו"ת יביע אומר (יו"ד ג, ט) כתב דהיות ולמעשה אין חשבון זה מכוון ללידתו של אותו האיש כמבואר בחז"ל, אין בכך משום ושם אלהים אחרים לא תזכירו. שכן הראב"ד בסדר הקבלה (נג) כתב וז"ל, כותבי זכרונות ישראל אומרים שיהושע בן פרחיה הוא רבו של ישו הנוצרי, וא"כ הוא בימי ינאי המלך היה. וכותבי זכרונות אוה"ע אומרים כי בימי הורדוס נולד ובימי ארקילוס בנו נתלה. ומחלוקת גדולה היא, שהפרש גדול יש ביניהם יותר ממאה ועשר שנים. ומזכירי אוה"ע מסיימים דבריהם ואומרים שבשנת נ"ב למנין שטרות נולד, ולאחר ל"ג שנה נתלה וכו'. והם טוענים כן לומר שלא עמד הבית ומלכות ישראל אחר תלייתו אלא מעט, ומסורת אמת יש בידינו מן הש"ס שלא החליפו שום דבר כי יהושע בן פרחיה ברח למצרים בימי אלכסנדר הוא ינאי, ועמו ישו הנוצרי. וקבלת אמת בידינו, כי בשנת ד' לאלכסנדר נולד וכו' ונתפש והוא בן ל"ו שנה, עכ"ל.

וכן מבואר בספר האשכול (יח) דאיתו האיש - יש"ו, נצלב קל"ה שנה קודם החורבן. והאברבנאל (מעניי הישועה) כתב כי אין אמת במה שאומרים דיש"ו הנוצרי מת מ"ב שנה קודם החורבן, שהרי מצינו בש"ס דיש"ו היה תלמיד ר"י בן פרחיה, אלא קודם החורבן קנ"א שנה יצא מעולמו. והנוצרים אומרים שמת מ"ב שנה קודם החורבן כדי לתלות החורבן בעון הריגתו, עכ"ד.

ועוד כתב להעיר על המהר"ם שי"ק, דהנה כתב היראים (עה) וז"ל ונ"ל שאינו אסור להזכיר אלא שם הניתן לאליל לשם אלהות, שנתנו לו שם דמשמע אלהות, אבל שם הדיוטות כגון כרע בל קרס נבו, אף על פי שעשו אותן אלוהות, מאחר שלא ניתן השם לשם אלהות ואינו נשמע אלהות ואדנות מותר. וה"ט משום דכתיב ושם אלהים אחרים לא תזכירו בשם אלהות הקפיד הכתוב, עכ"ל.

וכע"ז כתב המרדכי (סופ"ק דע"ז) בשם הראב"ה, דדווקא בימיהם דשם ע"ז משמע לשון שררות ואלהות, אך היכא דהקדשים שלהם נקראים בשמות של בנ"א אין קפידא בהזכרתם, והכתוב מוכיח כן ושם אלהים אחרים לא תזכירו, עכ"ל.

ומעתה לדבריהם נמצא דאין כלל איסור בספירת התאריך הלועזי מקרא דושם אלהים אחרים לא תזכירו, אף אם היה אמת שהוא קשור עם לידתו של אותו האיש.

אם מזכיר להדיא

ובציץ אליעזר (ח, ח) כתב וז"ל נראה די"ל דעד כאן לא אסר מהר"ם שיק משום לא תזכירו, כי אם היכא שמזכיר במפורש שזהו למספר הנוצרי, כגון שעם סיום כתיבת התאריך מסיים בלשון לספירת הנוצרים, אבל אם לא מסיים בכזאת כי אם כותב בסתם התאריך שמונים העמים, אין בכל כה"ג משום לא תזכירו, ובכה"ג ישנו בדבר רק משום גנאי שעוזב התאריך העברי ובוחר בתאריך הגוי. ומדויק בדברי המהר"ם שיק, דבתחילה הוא כותב רק דהעבירה

היא מה שהמספר החדשים שלהם אינם מכוונים למספר בנ"י, ורק אח"כ הוא מוסיף וכותב דמה שסיימו במספר השנים למספר הנוצרי והיינו שגם סיימו וכתבו שזהו לספה"נ בזה יש לדעתו גם איסור דאורייתא וכו', עכ"ל.

שיטת הגט פשוט

ועוד הביא הציץ אליעזר דבגט פשוט (קכז, ל) הסתפק כאשר נכתב בגט חשבון אותה מלכות כמנהג הגוים באותה מלכות, האם הגט פסול משום דחלילה מלהזכיר שם עבודת כוכבים בגט, וכפי שכתב ר"ת גבי גט מומר דאין להזכיר שם עכו"ם בגט, ואם כתב שם עכו"ם הגט פסול. וסיים כי אפילו באגרות חול יראה דיש להזהר שלא יכתבו אלא לבריאית העולם, לאפוקי ממה שראיתי מהאגרות הבאות מהלועזים היושבים בארץ לועז, דמונין כמנין הנוצרים בשמות החדשים ובמנין השנים, ואין נכון לעשות כן, עכ"ד.

הרי לן דס"ל דיש לחוש משום הזכרת שם ע"ז אף כאשר כותב תאריך לועזי גרידא מבלי להזכיר לספירת הנוצרים, עד כדי שהטיל ספק לפסול גט באם כתבו בו נוסח זה.

אך דחה ראה זו ד"ל דכוונתו היא היכא דמזכיר להדיא שהוא לספירת הנוצרים, והיינו דבמקום שהיה עליו לכתוב בגט את המנין לבריאית העולם, כתב את המנין לספירת הישמעאלים או הנוצרים, ועל כן חשש בזה משום הזכרת שם עכו"ם. ועל אופן זה הוא המכוון במה שסיים הגט פשוט דאין נכון לעשות כן אף באגרות חול, והיינו שיכתבו בהם תאריך העמים ויזכירו במפורש שהוא לספה"נ.

אם עדיף לכתוב מספר החדש או שם החדש

והוסיף בציץ אליעזר (שם) וז"ל והנה היביע אומר מציע כשכותבים לפי מנינים להזכיר במפורש שמות החדשים שלהם ולא לכתוב בספירה של החדש הראשון או השני וכו', ואני כתבתי לו דלפי דעתי להזכיר במפורש שמות החדשים שלהם הוא יותר גרוע, כי כפי ששמעתי בבירור שמות החדשים שלהם מכוונים לשמות אלילים, ויוצא איפוא שדווקא כשמזכיר במפורש שמות החדשים שלהם אז הו"ל כמזכיר שם עכו"ם. ולכן עדיף יותר שיכתוב בסתם במספרים השנה והחדש שלהם, ויזהר שלא להזכיר שהוא לספירת הנוצרים כגון לסיים בלשון לספה"נ, או יותר טוב שיסיים בלשון למה"נ ר"ל למנהג הנהוג, דהיינו שזהו המנין אזרחי הנהוג, ומרמז בזה שני דברים, ראשית שבא לאפוקי שאינו מכוון כלל לספה"נ, ושנית שבא כמתנצל שלא לתופסו כעוזב בזה המנין היהודי כי בהכרח הוא שמשמש במנין זה בהיות שהוא המנין האזרחי המקובל וזקוק לו זה לצרכי מסחר וכדומה, עכ"ל.

בחוקותיהם לא תלכו

והנה בשו"ת יביע אומר (שם) הוסיף דיש לדון בזה משום לאו דבחוקותיהם לא תלכו, וז"ל ומעתה הבא נבא לנ"ד, כי נראה שאם כותבי התאריך הלועזי אינם חושבים בכוונה מכוונת שמנין זה ללידת אותו האיש, רק לפי שכן נוהגים העולם הבקאים יותר בתאריך האזרחי, (ובפרט במקומות שגם משרדי הממשלה מונים למספר הנוצרים), אין בזה איסור משום ובחוקותיהם לא תלכו. הואיל ובאמת דעת רז"ל היא שאין מספרם מתאים ללידת ישו הנוצרי, וטעות הוא ביד החושבים כן. ואף את"ל שהואיל ונראה שכוונת הנוצרים במספרם זה היא ללידת אותו האיש, כל מי שכותב התאריך הלועזי בתר ידידו אזיל. מ"מ הואיל ואין כוונתו אלא לכתוב התאריך המפורסם יותר אין בזה איסור משום ובחוקותיהם לא תלכו.

וכמ"ש מרן הב"י (יו"ד קעח) בשם מהרי"ק, שאין לאסור משום ובחוקותיהם לא תלכו אלא באחד מב' חלקים, הראשון הוא הדבר שאין טעמו נגלה כדמשמע לשון חק, וכמו שפרש"י והרמב"ן פ' קדושים, שכיון שהוא עושה דבר משונה שאין בו טעם נגלה אלא מפני שהם נוהגים כן אז נראה ודאי כנמשך אחריהם ומודה להם, שאל"כ למה יעשה כדבריהם התמוהים ההם. והשני הוא דבר ששייך בו פריצות וכו'.

וא"כ בכתובת התאריך הלועזי, דאיכא מילתא בטעמא, שהוא עושה כן לרוב פירסום התאריך למי שהוא בן ברית ולמי שאינו בן ברית. ולא שייך טענת מהרי"ק הנ"ל דאמאי עושה כמעשיהם התמוהים. בודאי שאין כאן איסור משום ובחוקותיהם לא תלכו. והרמ"א בהגה (שם) הביא להלכה ד' מהרי"ק הנ"ל דדוקא בדבר שנהגו למנהג וחק ואין טעם בדבר, חיישינן לאיסור זה, דאיכא למיחש ביה משום דרכי האמורי ושיש בו שמץ ע"ז מאבותיהם עיי"ש, עכ"ל.

גדולים שכתבו תאריך לועזי

אכן מצינו כמה גדולי תורה אשר לא נמנעו מלציין תאריך לועזי בתשובותיהם. דהנה בשו"ת הרמ"א (נא) כתב וז"ל בשנת אלף תקמ"ו בדיצימב"ר למספרם ביקש מסי' יאקום מינט"ו מן השרים להשיב משה דישאנ"ו באותו הבית שדר בו עתה הרופא הנ"ל באמרו שהוא פנוי, עכ"ל.

וכן בשו"ת מהר"ם פדואה (לה) כתב וז"ל והנראה לענ"ד כתבתי היום יום ו' ג' יוני ש"ו לפ"ק פה פדואה נאום מאיר בכמ"ר יצחק קצנאילנבוגן, עכ"ל. וכן כתב בסימן עז וז"ל ושלום ב' דדצמבר, עכ"ל.

אלא שיש מקום לחלק בין מנין חדשי הנוצרים למנין השנים. הגם שהמהר"ם שיק חושש לאסור אף במנין החדשים.

וכן הביא בשו"ת יביע אומר (שם) כי הש"ך עשה מעשה בנפשיה באגרת שכתב לפילוסוף אחד, ונדפס בספר קריה נאמנה (עח) שסיים שם בתאריך הלועזי, ג' פברואר אלף שש מאות וששים.

וכן מהר"ש איגר באגרתו ששלח להגאב"ד דברעסלוי בלשון אשכנז, סיים: פוזנא אחד יוני חמשת אלפים שש מאות וששים.

וכן עשה מעשה רב הגאון החת"ס באגרתו ששלח אל הממשלה, שנדפסה באגרות סופרים (קה) שסיים בתאריך הלועזי: שמונה נובמבר אלף שמונה מאות עשרים ואחת. ואילו היה בדבר איסור ממש, לא היו הרבנים הללו עושים מעשה להקל.

סתירה בדברי החת"ס

אולם העיר דהחת"ס (תורת משה, בא) עה"פ החדש הזה לכם כתב וז"ל אנו מונים לב"ע ולא כאותם חדשים מקרוב באו שכותבים בריש מגילתא מנין לידת משיח הנוצרי, וכותב וחותם עליה שאין לו חלק באלקי ישראל, אוי להם כי גמלו לנפשם רעה, בתורת ה' מאסו, וחכמת מה להם, עכ"ל.

וביאר כי כוונת החת"ס היתה כלפי המשחיתים המשכילים הסכלים, אשר שינו שמותם ולשונם ומלבושיהם להידמות לעכו"ם, וגם בכתיבתם התאריך הלועזי טינא היתה בלבם במחשבת זדון. אבל אם יש צורך מסחרי וכדומה לכתיבת התאריך הלועזי, בשביל פרסום הדבר והכרתו גם למי שאינו בן ברית שפיר דמי. ולכן באגרת החת"ס שהיתה מיועדת לשלטונות המכירים אך ורק בתאריך הכללי, הוצרך לכתוב להם לפי מנין הנוצרים, עכ"ד.

ומכל אלו התשובות מוכח דלא כמו שכתב בציץ אליעזר הנ"ל דשמות החדשים שלהם הוא שמות אלילים, שאם כן מסתבר שהיו אותם גדולים נמנעים מלהזכיר שמות החדשים ומסתפקים בציון מספר החדש כפי הנהוג גם אם הוכרחו לכתוב המנין שלהם מאיזו סבה.